

PATIENTRÄTTEN I FOKUS

Viktig läkaruppgift att stärka patientens ställning

Läkareetik har många sidor – det finns en rad olika etiska regelverk som Läkarförbundet under årens lopp antagit. Där behandlas aspekter såsom läkarens skyldighet att ständigt vidga sina kunskaper, att skydda och bevara människoliv, att marknadsföra sig måttfullt och sakligt, att förhålla sig oberoende i kontakter med t ex läkemedelsindustrin etc etc.

De viktigaste reglerna handlar emellertid om läkarens relation till patienten. Där sägs bl a att läkaren måste sätta patientens hälsa som sitt främsta mål, att inte diskriminera någon på grund av ras, livsåskådning m m, att respektera patientens rätt till självbestämmande och att följa de sekretessregler som gäller.

Dagens patienter är medvetna, följer med i sjukvårdsdebatten och ställer krav, både på vårdens kvalitet generellt och på vårdinsatsen i det individuella fallet. Det är en viktig uppgift för läkarkåren att försöka tillfredsställa dessa krav och också klargöra att läkarna står på patienternas sida.

Det är en bakgrund till att Sveriges läkarförbund i samband med årets medicinska riksstämma tagit initiativ till en riksomfattande informationskampanj om de patienträttigheter som fastställts och antagits av läkarnas organisationer, både internationellt och i Sverige.

Kampanjen, som utarbetats i samråd med patientföreningar, har flera syften och målgrupper. Dels riktar den sig direkt till de vårdsökande, med avsikten att enkelt och överskådligt redogöra för den internationella deklaration som antagits av världsläkarförbundet WMA, och vars senaste version antogs av Läkarförbundet 1995.

Dels finns ett utförligare informa-

tionsmaterial riktat till läkarna, där deklarationen kommenteras mera detaljerat. Avsikten är att lämna idéer och förslag till hur läkarna i sitt dagliga arbete kan tillgodose patienträttigheterna. Målet skall vara trygghet och att patienterna skall känna sig nöjda med vården.

I informationen till patienterna betonas framför allt deras rätt till god vård, utförlig information och därmed bestämmanderätt vad gäller att acceptera eller avböja den föreslagna behandlingen. Här överensstämmer den svenska lagstiftningen med deklarationen. Denna understryker också att patienten bör ha frihet att välja och byta läkare eller vårdenhet, något som däremot inte är en självklarhet i det svenska vårdssystemet.

Valfriheten gäller också bl a rätten att avstå från information, att avböja en undersökning eller att säga nej till att delta i forskningsprojekt. Rätten till information inkluderar journalen, vars innehåll läkaren vid behov också skall förklara. Patienten skall kunna lita på att journalen är sekretessbelagd och förvaras säkert.

Patienterna informeras också om att dessa fri- och rättigheter ibland kan begränsas av resurser eller föreskrifter, t ex att lagen i vissa fall kräver att information om patienten måste lämnas ut.

Läkaren måste dock alltid ha patienternas bästa för ögonen, och t ex respektera deras kulturella bakgrund och värderingar. Världighet och integritet är några nyckelord.

I materialet till patienterna ingår även en version av Läkarförbundets tolv grundläggande etiska regler.

I den utförligare kommentaren betonas läkarens nyckelroll i arbetet

med att stärka patientens ställning. Det handlar inte om några pekpinningar till läkarna utan om vilken betydelse en god patient-läkarrelation har för en bra hälso- och sjukvård.

Patientens rätt att välja läkare eller sjukhus kan – mot bakgrund av den debatt som förs i Sverige – möjligen upplevas som kontroversiell. I denna regel sägs emellertid ingenting om hur regeln skall tolkas på vårdnivåer, och det bör noteras att deklarationen antagits även i länder som tillämpar remissvång.

Ledstjärnan bör dock vara största möjliga valfrihet, och läkarens uppgift måste vara att i det enskilda fallet hjälpa patienten till den vård som är bäst.

Likaså skall läkaren respektera om patienten begär en oberoende bedömning av en annan läkare.

I kommentarerna betonas emellertid också betydelsen av kontinuitet. Läkaren bör sträva efter att patienten vid behov skall återkomma. Vid byte av vårdgivare kan annars viktig information gå förlorad, något som kan vara till nackdel för patienten.

Läkarförbundets förhoppning är att denna aktion för patienträttigheterna skall få så stor spridning och genomslagskraft som möjligt. Särskilt i tider av omstrukturering och besparingar i sjukvården är det viktigt att de vårdsökande görs medvetna om att de inte är utlämnade åt godtycke utan har rätt att ställa krav.

Resursbrist eller andra ofullkomligheter i sjukvårdens organisation begränsar läkarnas möjligheter att erbjuda den bästa vården. Vid dessa tillfällen kan reglerna om patienternas rättigheter få stor betydelse vid argumentationen med de politiska beslutsfattarna. •